

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace předmětů biochemie a klinické biochemie v rámci spektra oborů lékařské fakulty a fakulty zdravotnických věd směrem k lepšímu uplatnění absolventů v oblasti vědy, výzkumu i praxe

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Ústav lékařské chemie a biochemie
Lékařské fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci

Metabolismus kalia

Bartek Josef

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

3,6 - 5,4 mmol/l

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

3,4 - 4,5 mmol/l

*Thomas L. Labor und Diagnose. Frankfurt: TH books Verlagsgesellschaft,
5th edition, 1998*

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

≤ 60 let¹   **3,3 - 5,1 mmol/l**

> 60 let²   **3,7 - 5,4 mmol/l**

1 Tietz NW, Clinical guide to laboratory tests,
Philadelphia:Saunders, 1995

2 Tietz NW, Laboratory values in fit aging individuals- sexagenarians through
centenarians. Clin.Chem. 1992, 38: 1167-85

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

serum ¹	(S-K)	3,7 - 5,5	mmol/l
plazma ²	(P-K)	3,6 - 4,5	mmol/l

perspektivní!

1 Serum, COBAS INTEGRA ISE direct

2 Plasma, COBAS INTEGRA ISE direct

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

3,6 - 5,4 mmol/l

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Novorozenci nedonošení
- Referenční rozmezí v krvi :

3,2 – 4,6 mmol/l

ISE, indirect method, ROche Diagnostics, GmbH, serum

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Novorozenci donošení
- Referenční rozmezí v krvi :

1 den – 4 týdny	3,6 - 6,1 mmol/l
1 - 12 měsíců	3,6 - 5,8 mmol/l
> 1 rok	3,1 - 5,1 mmol/l

ISE, indirect method, ROche Diagnostics, GmbH, serum

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- referenční rozmezí v krvi :

> 6 h   2,2 - 3,3 mmol/l

> 5 d   2,8 - 4,4 mmol/l

odběry s protiglykolytickým prostředkem

Witt I, Trendelenburg C. Gemeinsame Studie zur Erstellung von Richtwerten für klinisch-chemische Kenngrößen im Kindesalter. J Clin Chem Clin Biochem 1982, 20, 235-42

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Novorozenci

referenční rozmezí v krvi :

1 - 2 r   1,8 - 6,2 mmol/l

3 - 4 r   2,9 - 5,4 mmol/l

5 - 6 r   3,8 - 5,5 mmol/l

Keller H. Klinisch-chemische Labordiagnostik für die Praxis. Stuttgart, New York,

Thieme 2nd edition, 1991

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

≤ 60 let¹   **3,3 - 5,1 mmol/l**

> 60 let²   **3,7 - 5,4 mmol/l**

1 Tietz NW, Clinical guide to laboratory tests,
Philadelphia:Saunders, 1995

2 Tietz NW, Laboratory values in fit aging individuals- sexagenarians through
centenarians. Clin.Chem. 1992, 38: 1167-85

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

- Dospělí
referenční rozmezí v séru :

3,6 - 5,4 mmol/l

Koncentrace kalia v tělních tekutinách

Dospělí

referenční rozmezí v séru :

3,6 - 5,4 mmol/l   platí jen při pH=7,4

při poklesu pH o 0,1 (acidemie)

stoupá S-K: + 0,4 až 0,6 mmol/l   cca + 0,6mmol/l

při vzestupu pH o 0,1 (alkalemie)

klesá S-K: - 0,4 až 0,6 mmol/l   cca – 0,5 mmol/l

Koncentrace K v tělních tekutinách

- Moč

referenční rozmezí pro dU- K:

35 - 80 mmol/den

při diuréze 2 litry/den je koncentrace U- K:

17,5 - 40 mmol/l

Laboratorní manuál, OKB FN, Olomouc, 1992

Koncentrace K v tělních tekutinách

- Mozkomíšní mok

referenční rozmezí :

< 16 r   1,8 - 4,6 mmol/l

Roche Diagnostics, Pack inserts, 2004

dospělí   2,2 - 4,2 mmol/l

(CSF-glukóza = cca 60% P-glukózy)

*Rick W. Klinische Chemie und Mikroskopie. Berlin, Heidelberg, New York,
Springer, 6th edition, 1990*

Koncentrace K v tělních tekutinách

- Referenční rozmezí:

Erytrocyty (ICT)	95 (150) mmol/l
Plodová voda	2,5 - 4,2 mmol/l
Žluč	< 0,3 - 0,4 mmol/l
Lymfa	2,7 - 11,1 mmol/l
Pleurální tekutina	totožná s plazmou
Synoviální tekutina	totožná s plazmou
Pot	4,2 - 16,0 mmol/l

Základní parametry K metabolismu

• Střevo	Tkáně	Moč
<i>příjem: 30-100 mmolden (1-2 mmol / kg / den)</i>	ICT <i>3 600 mmol 98 % koncentrace =150 mmol/l</i>	<i>ztráty: 20 – 100 koncentrace (U-K) = 5 ....20...100..200 mmol/l</i>
<i>výdej: - 5 mmol/den</i>	ECT <i>55 mmol 2 % koncentrace (S-K) = 4 mmol/l</i>	
	<i>0,5...1....3...3,6 - 5,5... 6,0 ...9 mmol/l</i>	

Základní parametry K metabolismu

- *K se vylučuje hlavně ledvinami a (střevem)*
- *Denní potřeba K je cca 1-2 mmol/ kg/ den*
- *Denní odpad močí je cca 20 – 100 mmol/den a zhruba odpovídá dennímu příjmu K*
- *Ztráty K stolicí mají význam jen při profúzních průjmech*
- *Zvracení čistého žaludečního obsahu nezpůsobí ztrátu K, při silných zvraceních (duodenální obsah) jde o nejčastější ztráty K*

Základní parametry K metabolismu

- *Hypokalemie je VŽDY příznakem nedostatku intracelulárního K (deficit lze odhadnout nomogramem)*
- *Hyperkalemie může vzniknout při zvýšené koncentraci ICT-K, v normě ICT-K i při snížené koncentraci ICT – K*
- *Hodnocení koncentrace K v séru a plazmě je nutno vždy srovnávat s výsledkem analýzy pH v krvi (ASTRUP) ze stejného odběru (času)*
- *Při těžkém stavu ordinujeme soubor: minerály(K, Na, Cl, Ca, Mg) + ASTRUP*

Základní parametry K metabolismu

- *Hyperkalemie i hypokalemie blokují převod vzruchů. Příznaky jsou nebezpečnější, čím rychleji porucha vznikla*
- *ICT-K poruchy se projevují především na EKG*
- *Tetanie – zvýšená neuromuskulární dráždivost –*

Györgyův koeficient:

$$K = \frac{K^+ \cdot HPO^{2-} \cdot HCO_3^-}{Ca^{++} \cdot Mg^{++} \cdot H^+}$$

Prodromy: parestezie(perorálně), bolesti ve svalech, mravenčení v kůži.

Záchvat:pocit strachu, křeče svylů paží a noh, prsty tvoří špetku, ústa ve tvaru rybí tlamy, bolesti hlavy, vzácně laryngospasmus, angina pectoris+viscerální tetanie.

Trousseauův test, Chvostkův příznak.

Základní parametry K metabolismu

- *Hyperkalemie i hypokalemie blokují převod vzruchů. Příznaky jsou nebezpečnější, čím rychleji porucha vznikla*
- *ICT-K poruchy se projevují především na EKG*
- *Tetanie – zvýšená neuromuskulární dráždivost –*

Györgyův koeficient:

$$K = \frac{K^+ \cdot HPO^{2-} \cdot HCO_3^-}{Ca^{++} \cdot Mg^{++} \cdot H^+}$$

Analýza: Trousseauův test, Chvostek, EMG

Laboratoř: Ca, Mg, K, P, Astrup, celková bílkovina, glukóza

ionizované Ca^{++} , ionizované Mg^{++}

Hypokalemie $S-K < 3,5 \text{ mmol/l}$

Etiologie:

- 1. GIT - nejčastější ztráty při zvracení, průjmy, drenáže a sondy, píštěle, ileus, akutní pankreatitida, vilózní adenom, projímadla, střevní vývody, (žaludeční sonda), nedostatek ve výživě enter. i parenterální*
- 2. LEDVINY - osmotická diuréza (DM), ASL (polyurická fáze), RTA (určité formy), alkalóza, urémie, chron. interst. nefritida, Cushingův syndrom, hyperaldosteronismus, jaterní cirhóza*
- 3. Transmineralizace - (přestup K do ICT buněk): při alkalóze, při léčbě acidozy, při inzulinoterapii (inzulin + glukóza), přechod z katabolismu do anabolismu*
- 4. Iatrogenní příčina – K-nešetřící diuretika, glukokortikoidy, amfotericin B. Beta2sympatomimetika, projímadla*

Hypokalemie   S-K < 3,5 mmol/l

Klinický obraz : obecně svalová slabost

- 1. Arytmie – brady- i tachykardie, pod 2,5 mmol/l : fibrilace komor, hypotenze, při hypertenzi: M.Cushing, hyperaldosteronismus*
- 2. Toxicita DIGOXINU - i v terapeutických mezích pro digoxin
S-digoxin: 1 - 2,5 ug/l nalačno/stady state*
- 3. Svalová slabost - poruchy polykání, snížené reflexy, parestézie, bolesti svalů, tetanus svalů, závažné: porucha dýchacích svalů, pokles motility střev: zácpa až paralytický ileus (neprůchodnost střev)*
- 4. Polyurie, polydipsie – nedostatek K (deficit) poškozuje ledviny*
- 5. Centrální příznaky - apatie, zmatenost, kóma*

Hypokalemie $S-K < 3,5 \text{ mmol/l}$

Diagnostika :

- 1. Analýza K v séru (plazmě) – včetně S-kreatininu*
- 2. Analýza K v moči - je-li U-K < 20 (resp.25) mmol/l, svědčí tento nálezn pro šetření K zdravými ledvinami, tj. nesvědčí pro renální ztráty ledvinami*
- 3. Analýza odpadů K v moči – dU-K : zcela nepostradatelný nástroj pro hodnocení bilancí a správnou terapii (substituci) K*
- 4. Astrup (vyšetření acidobazické rovnováhy) – nalézáme metabolickou alkalozu (zvýšené standardní bikarbonáty HCO_3^- , resp. zvýšený Base Exces ($\text{BE} > + 3 \text{ mmol/l}$), výrazná alkalóza svědčí o chronickém procesu: očekáváme nutnost substituce K několik dnů*
- 5. EKG - (není P, není T , ale je U .....PoTasiUm)*

Hypokalemie $S-K < 3,5 \text{ mmol/l}$

Diagnostika :

EKG - změny nastupují při: $S-K < 3,0$ až $2,5 \text{ mmol/l}$

- *Extrasystoly*
- *Zkrácení PQ*
- *Prodloužení QT,*
- *Oploštění, mizení až negativita T-vlny (deprese ST)*
- *Přítomnost nové U-vlny (až splynutí s T-vlnou)*

Hypokalemie $S-K < 3,5 \text{ mmol/l}$

Terapie :

- 1. Často stačí p.o.substituce-banány, pomerančová šťáva,sušené ovoce, tbl.KCl – pozor na vředy v tenkém střevě (!),proto nutný zvýšený přívod tekutin*
- 2. Při metabolické acidoze místo NaHCO_3 lze podat KHCO_3 (ale dráždí žaludek)*
- 3. Základní pravidlo pro substituci
ke zvýšení o 1 mmol/l sérové koncentrace K potřebují:
při hypokalémii $< 3 \text{ mmol/l}$ .....nejméně 200 mmol K
při hypokalémii $3 - 3,5 \text{ mmol/l}$ ....nejméně 100 mmol K
pozor: při anurii je kontraindikace podávání K*

Hypokalemie $S-K < 3,5 \text{ mmol/l}$

Terapie :

Základní pravidlo pro substituci

ke zvýšení o 1 mmol/l sérové koncentrace K potřebují:

při hypokalémii $< 3 \text{ mmol/l}$ .....nejméně 200 mmol K

při hypokalémii $3 - 3,5 \text{ mmol/l}$ ....nejméně 100 mmol K

pozor: při anurii je kontraindikace podávání K

1M KCl = 7,45 % KCl

1 ml = 1 mmol

Pozor na maximální rychlost 10-20-40 mmol K /hod, maximální koncentraci K 40 mmol/l do vena cubiti a maximální denní dávka 100 – 200 mmol K / den !!!

Hyperkalemie $S-K > 5,6 \text{ mmol/l}$

ETIOLOGIE :

- 1. Renální insuficience s oligurií/anurií , snížené vylučování*
- 2. Acidoza, přechod K z ICT buněk do ECT (sérum) hyperosmolalita*
- 3. Uvolňování K ze tkání:úraz-crush sy, operace, popáleniny, hematomy, hemolýza, terapie cytostatiky, masivní transfuze-velmi často!, krvácení do GIT*
- 4. Insuficience kůry nadledvin (m .Addison), snížené vylučování*
- 5. Iatrogenní: při terapii šetřícími diuretiky, inadequateční infuze*

Hyperkalemie $S-K > 5,6 \text{ mmol/l}$

ETIOLOGIE :

5. *Iatrogenní: léky působící hyperkalemii- K šetřící diuretika (amidaron, spiroolakton), beta-blokátory, nesteroidní antirevmatika, ACEEI, statiny, sukcinylcholin. Výrazná hyperkalemie při kombinacích: ACEI a antagonisté aldosteronu, statiny a některé beta.blokátory.*

dále preparáty obsahující K – staré krevní konservy, K-penicilin, KCl

6. *Pseudohyperkalemie: falešné zvýšení v důsledku hemolýzy při centrifugaci, při trombolýze a leukémii je rychlý rozpad buněk po odběru*

Hyperkalemie $S-K > 5,6 \text{ mmol/l}$

Klinický obraz:

- 1. Poruchy srdečního rytmu*
- 2. Parestezie, hypo- až areflexie*
- 3. Svalová slabost, zácpa*
- 4. Acidoza*

Při nízkém S-Na a nebo S-Ca zvýraznění příznaků

Základní parametry K metabolismu

- *Hyperkalemie i hypokalemie blokují převod vzruchů. Příznaky jsou nebezpečnější, čím rychleji porucha vznikla*
- *ICT-K poruchy se projevují především na EKG*
- *Tetanie – zvýšená neuromuskulární dráždivost –*
Györgyův koeficient: $K^+ \cdot HPO^{2-} \cdot HCO_3^-$

$$K = \frac{\text{-----}}{\text{-----}}$$

$$Ca^{++} \cdot Mg^{++} \cdot H^+$$

- *Při K nad 8,00 : komorová fibrilace*
Analýza: Trousseauův test, Chvostek, EMG
Laboratoř: Ca, Mg, K, P, Astrup, celková bílkovina

ionizované Ca^{++} , ionizované Mg^{++}

Hyperkalemie $S-K > 5,6 \text{ mmol/l}$

DIAGNOSTIKA:

- 1. Laboratoř- elektrolyty v séru: Na, K, Cl (Mg, Ca)
S-kreatinin (fn. ledvin ?)
CK, myoglobin (rozpad bb/svalů?)
elektrolyty v moči
ASTRUP (ABR)*
- 2. EKG - ploché P
A-V blokáda (rozšíření QRS)
vysoké T (gotické)*

Hyperkalemie $S-K > 5,6 \text{ mmol/l}$

DIAGNOSTIKA:

EKG - ploché P

A-V blokáda (rozšíření QRS)

vysoké T (gotické), hlavně v hrudních svodech

arytmie komor až flutter nebo fibrilace komor

bradykardie

zástava srdeční

*$S - K > 6 \text{ mmol/l}$ $S - K > 8 \text{ mmol/l}$: komorová
fibrilace*

Hyperkalemie S-K > 5,6 mmol/l

TERAPIE:

1. Chronická hyperkalemie

- *léčba příčiny (acidoza), změna léků např. diuretik*
- *dietní omezení (snížit příjem ovoce, zelenin, ovocných šťáv, masa)*
- *Iontoměniče (např. Ca – resonium – 4x 15g/den)
Negativní účinky: zácpa (proto: + sorbit apod.)*

Hyperkalemie S-K > 5,6 mmol/l

TERAPIE:

1. *Akutní hyperkalemie v intenzivní péči*

- *forzírovat diurézu*
- *Glukoza + inzulin*
- *Ca-glukonicum*
- *NaCl*
- *Beta2-sympatomimetika*
- *NaHCO₃*
- *DIALÝZA*

Hyperkalemie – modelová situace

Ukázkový model:

Muž, 57 let, automobilová nehoda-polytrauma,
hyperventilace, puls 130/min, TK 60/40 mmHg
Sérové hodnoty v mmol/l: Na 141, K 8,1,
Cl 108, NaHCO₃ 9, urea 16,9, kreatinin 111

Priority resuscitace: ABC Airway-dýchací cesty, Breathing-
dýchání, Circulation-krevní oběh

Vysoké K (+ Astrup)....Ca glukonicum, inzulin+glukoza
dialýza

Acidoza (laktátová ?)

Hypokalemie - modelová situace

- Modelová situace: viz slide

Etiologie stavu:

Nasazení vysokých dávek K-nešetřícího diuretika (furosemid)

- Furosemid ex
- Nasazení K-šetřícího diuretika: Amidaronu
- + evn. substituce 1M KCl

Děkuji za pozornost